

PERSDOSSIER

EEN VERHAAL VAN MACHT EN SCHOONHEID – MEESTERWERKEN VAN DE 18e EEUW

Vanaf 12.10.2024

ART & HISTORY MUSEUM

JUBELPARK 10 PARC DU CINQUANTENAIRE
BRUSSEL 1000 BRUXELLES

Art & History - Cité de la Musique - 1000 Bruxelles
Jubelpark 10 Parc du Cinquantenaire - Bruxelles

EEN VERHAAL VAN MACHT EN SCHOONHEID – MEESTERWERKEN VAN DE 18e EEUW

Vanaf half oktober 2024 toont het departement Europese decoratieve kunsten van het Museum Kunst en Geschiedenis een selectie objecten uit de 18e eeuw in een opgefrist circuit bestaande uit drie zalen.

Deze vernieuwde opstelling wijkt af van de traditionele historische en stilistische benadering en illustreert verschillende aspecten van het leven van de hogere klassen in de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik tijdens het tijdperk van de Verlichting. De scenografie is opgebouwd rond zeven hoofdthema's: natuur, exotisme, de Staat, religie, filosofie, wetenschappen en techniek.

Niet enkel zullen de bezoekers met genoeg talrijke van de topstukken uit onze museumverzamelingen terug kunnen vinden, maar ze zullen ook een aantal nooit eerder getoonde werken kunnen ontdekken, waarvan de artistieke kwaliteit en de verscheidenheid eer betuigen aan de kunstenaars uit onze streken uit uiteenlopende kunsttakken zoals de edelsmeedkunst, beeldhouwkunst, ceramiek, glaskunst en wandtapijten. Het is ook de gelegenheid om in primeur enkele recente aanwinsten te bewonderen, verspreid over het parcours. Verschillende hiervan werden aan het Museum toevertrouwd door de Koning Boudewijn Stichting.

Deze drie mooie tentoonstellingszalen laten het belang van de architectuur van ons historisch gebouw in het oog springen. Vermits er slechts een keuze uit onze rijke verzameling met decoratieve kunst uit de 18e eeuw getoond kan worden, ontwikkelde het museumteam deze nieuwe opstelling als een scenografische capsule waarvan de inhoud over drie bedrijven is gespreid:

Zaal 1: Natuur

In de decoratieve kunsten uit de 18e eeuw zijn verwijzingen naar de natuur alomtegenwoordig. Deze zaal wil eer betuigen aan de creativiteit van de kunstenaars en decorateurs die plantaardige en dierlijke motieven in hun kunstwerken toepassen met een steeds hernieuwde vindingrijkheid. In dit tijdperk ondergaan de natuurwetenschappen, zowel dier- als plantkunde, een ongeziene ontwikkeling, wat in grote mate wordt bevorderd door de ontdekkingscampagnes die de wereld doorkruisen. Gelijktijdig ontstaat er een grootschalige import naar Europa van materialen, objecten en exotische producten. Deze nieuwe toevoer, die door commerciële structuren wordt ondersteund die door de Oost-Indische Compagnie werden opgericht, draagt ertoe bij dat de westerse smaak wordt gevormd volgens de artistieke tradities van het Verre Oosten.

Zaal 2: Politieke en ideologische context

In de 18e eeuw wordt Europa in hoofdzaak geleid door vorsten met een absolute en erfelijke macht. Jozef II, de opvolger van Maria-Theresia, regeert vanaf 1780 over de Oostenrijkse Nederlanden waartoe onze gewesten op dat ogenblik behoren. Luik daarentegen wordt geleid door een prinsbisschop. Terwijl de invloed van de Kerk alomtegenwoordig blijft, ondervinden haar privileges en grote rijkdom meer en meer openlijke kritiek. In 1789 komt het volk in opstand. De provincies die onder Oostenrijks beheer staan verenigen zich tegen Jozef II en de laatste prinsbisschop wordt uit Luik

verdreven. Deze omwentelingen, die met de Franse revolutie samenvallen, vinden plaats terwijl de geest van de Verlichting en het rationalisme doorheen Europa een groeiend succes kennen. In deze zaal wordt aan bezoekers een selectie van diverse voorwerpen voorgesteld die de tegenstrijdigheden van deze wereld in volle verandering illustreren.

Zaal 3: Wetenschappelijke en technische vooruitgang

Het wetenschappelijk onderzoek dat een pijlsnelle ontwikkeling kent, breidt zich uit en wordt meer gespecialiseerd (scheikunde, fysica, wiskunde, dierkunde, plantkunde, filosofie, geschiedenis ...). Er ontstaan meer en meer Academiën en geleerde genootschappen, terwijl vulgariserende publicaties op grote schaal voor de verspreiding van kennis en ontdekkingen zorgen. Men vindt dat de wetenschap zich ten dienste van de maatschappij dient te stellen: het is de gouden eeuw van de toegepaste wetenschappen. Er is een overvloed aan technologische vernieuwingen die langzaamaan leiden tot mechanisatie van de kunstambachten. De benadering van de decoratieve kunsten in de laatste zaal is meer toegespitst op de artistieke uitvoering en de technische vooruitgang.

HIGHLIGHTS UIT DE VERZAMELINGEN VAN HET MUSEUM KUNST & GESCHIEDENIS

Commode

Ch.-J. Dufour, Parijs, ca. 1760-1780
Eik, palissander, notenboom, lak, marmer
Inv. 9449

De commode is onmisbaar in elke aristocratische woonst en staat symbool voor de meubelspecialisatie in de 18e eeuw. De commodes worden vaak vervaardigd uit kostbare en verfijnde houtsoorten (fruitbomen, tropisch hout of ebbenhout) en worden verfraaid met bronzen ornamenten aan de hoeken, de handgrepen of de sleutelgaten. Motieven in inlegwerk en versieringen in lakwerk met oosterse inspiratie vallen bijzonder in de smaak.

Kazuifel

Italië, 1700-1730
Zijde, borduurwerk, goud- en zilverdraad
Inv. Tx.3027

In de context van de Contrareformatie, om de katholieke Kerk te promoten, vertonen de kerkelijke gewaden die door de priesters gedragen worden tijdens de religieuze erediensten een uitzonderlijke pracht. Talrijke kostbare stoffen zoals zijdebroom worden met goud- en zilverdraad geborduurd. Vanaf 1730 wordt het repertorium van zijdeversieringen uitgebreid met grote in reliëf en realistisch weergegeven geborduurde bloemen die naast de ornamenten in barokstijl gebruikt worden. Enkele bekende ateliers voor borduurwerk worden in onze streken opgericht. Deze kazuifel illustreert de uitmuntendheid van de ambachtslieden die gespecialiseerd zijn in het maken van liturgische gewaden. De bloemmotieven, die bijzonder verzorgd en inventief zijn, zijn meer dan alleen versiering. Hun transcendente schoonheid is bedoeld als lofprijzing van God.

Robe à la française

Frankrijk (?), 1730-1750

Zijde

Inv. C.280

Zijden jurken met grote bloemmotieven op een contrasterende achtergrond zijn typisch voor de jaren 1730-1740. De mouwen zijn versierd met '*engageantes*' en ruches van kant, linnen of katoen.

PORSELEIN VOOR PRINSEN

Porselein, een kostbaar en gezocht materiaal, krijgt op de meest prestigieuze tafels een even belangrijke plaats als zilveren vaatwerk. De belangrijkste Europese manufacturen, zoals Sèvres in Frankrijk, zoals de manufactuur van Doornik of de deze van Karel van Lotharingen in Tervuren in de Oostenrijkse Nederlanden, creëren voor de aristocratie weelderige pronkserviezen in porselein. De Oost-Indische Compagnie voert luxueuze serviezen met wapenschilden rechtstreeks in vanuit China, de bakermat van het porselein.

L'Indifférent (*De onverschillige*)

Porselein manufactuur van Meissen, J.J. Kaendler (beeldhouwer), ca. 1740

Hard porselein

Inv. I.A.316

De onverschillige stelt een jonge man voor die een dansbeweging uitvoert. Het beeldje werd gemaakt in 1738 door de talentvolle boetseerder Johann Joachim Kändler (1706-1775) voor de porseleinmanufaktur van Meissen in Saksen, Duitsland. De kunstenaar gebruikte een gravure van Gérard Scotin als model en die gravure was zelf gebaseerd op een schilderij van de Fransman Antoine Watteau. Het schilderij wordt bewaard in het Louvre in Parijs. *De onverschillige* roept de vrije, zorgeloze wereld op die typisch is voor de feestjes van de elegante jeugd zoals die in scène werd gezet op de schilderijen van Watteau. De kunstenaar specialiseerde zich trouwens in de weergave van die zogenoemde *fêtes galantes*. Het personage is charmant, maar kent geen passie. Hij speelt een rol in het theater van de mensheid waarbij zijn oogstrelende kledij en danspasje de oppervlakkige uitingen zijn.

Servies van de hertog van Orléans

Porseleinmanufaktur van Doornik, J. Mayer, 1787-1792

Zacht porselein

Inv. Sy.340.18,49,50.

Vanaf het einde van de 17de eeuw heeft porselein een plaats op de koninklijke en prinselijke tafels. De maaltijd betekent een genot voor de smaak en voor de ogen. Bij een '*service à la française*' worden borden en schotels op tafel geplaatst in opeenvolgende reeksen. Zo verspreidt zich het gebruik van een servies met uniforme versiering en bestaande uit een groot aantal stukken. Het servies dat in 1787 door de hertog van Orléans, een neef van Lodewijk XVI, bij de porseleinmanufaktur van Doornik werd besteld, bestaat uit meer dan 1600 stukken, versierd met voorstellingen van vogels die gekopieerd werden uit het werk *L'Histoire Naturelle des oiseaux* van Buffon.

Allegorie op de intrede van Jozef II

Porseleinmanufaktur van Doornik, ca. 1780

Biscuit porselein

Inv. V.892

In 1765, na de dood van zijn vader, wordt Jozef II verkozen tot keizer en wordt hij co-regent van de bezittingen van de Oostenrijkse Habsburgers, waartoe de Zuidelijke Nederlanden behoren. Deze beeldhouwde groep toont de jonge vorst voor een obelisk, die bekroond is door de keizerlijke arend en versierd met een medaillon met de beeltenis van zijn moeder, Maria Theresia van Oostenrijk. Hij wordt vergezeld door personificaties van macht en overwinning.

Kelkglas versierd met een voorstelling van de vier continenten

Glücksburg, Saksen (glas)/Saksen of Bohemen (gravure), ca. 1760

Geslepen Boheems glas met radgravure

Inv. Ve.142 (Purchase, 1971)

Deze met radgravure versierde kelk toont allegorische figuren uit de vier werelddelen die respectievelijk een paard (Europa), een leeuw (Afrika), een kameel (Azië) en een olifant (Amerika) berijden.

Schoteldeksels in trompe-l'œil

Van links naar rechts:

Griet, ajuin, asperge, erwten, laurier, peterselie

Poon, leng, artisjok, zilveruitje, peterselie, zuring

Patrijs, raap, citrusvruchten

A.S. Durand, Parijs, 1750-1752

Zilver

Inv. Ag. 23, Ag.24, Ag.25

Deze drie schoteldeksels werden rond 1750 bij de edelsmid Antoine-Sébastien Durand besteld door Sir Henry Janssen, een Engels edelman die in Parijs woonde. Via nalatenschappen en erfenissen kwamen de deksels terecht in de verzameling van de graaf van Eu, vervolgens in deze van zijn neef de hertog van Penthièvre en ten slotte in het luxueuze servies van Marie-Adélaïde van Bourbon, de echtgenote van de hertog van Orléans. Oorspronkelijk waren het klokken of schoteldeksels, bestemd om verschillende gerechten die men gelijktijdig op tafel plaatste tijdens een '*service à la française*' zo lang mogelijk warm te houden. De versiering in trompe-l'oeil geeft een beeld van de verfijning van de Franse gastronomie in de 18e eeuw.

Allegorie van de handel

Nederland, 1721

Marber

Inv. Sc.108

NIEUWE AANWINSTEN

Souvenirs van Spa:

Quadrilledoos versierd met oosterse figuren

Spa

Ca. 1750

Beuk (of fruitboom), imitatie Chinees lakwerk

Inv. D2019.002.001 (bruikleen van de Koning Boudewijnstichting)

Het thermale kuuroord Spa dat door de Europese adel druk bezocht werd, kent een echt hoogtepunt. Lokale ambachtsslui maken dozen en andere polychrome houten objecten om als souvenir aan de kuuroordbezoekers te verkopen. Deze 'Jolités' of 'Bois de Spa' (Houtwerk van Spa) kennen een dergelijk succes dat ze ook in grote Europese steden zoals Parijs en Aken in luxewinkels verkocht worden. Ze zijn versierd met chinoiserieën, amoureuze scènes of herderstaferelen, bloemmotieven of de typische zichten op Spa en omgeving.

Een getuige van pracht en praal van de koningen van Frankrijk:

Mosterdpot van het servies 'Mozaïek en miniatuur'

Manufactuur van Sèvres, Ch.N. Dodin (schilder), 1767

Zacht porselein

Inv. D2023.005 (bruikleen van de Koning Boudewijnstichting)

Bij de objecten die door de koninklijke manufactuur van Sèvres voor Lodewijk XV gemaakt werden, hoort een uitzonderlijk en kleurig serviesje voor kinderen waarvan slechts enkele stukken bewaard zijn gebleven. Oorspronkelijk (in 1759) was het samengesteld uit twaalf borden en het werd enkele jaren later aangevuld met een aantal delen waaronder dit mosterdpotje. Het servies dat zowel intimiteit als luxe uitstraalt, werd gebruikt in het paleis van Versailles, vervolgens in het kasteel van la Muette, werd gebruikt door Lodewijk XVI in het kasteel van Saint-Cloud en later in de Tuilerieën.

Op een 'mozaïek' achtergrond, die op een ensemble geïnspireerd was dat in 1753 door de manufactuur van Chantilly was gemaakt, bevinden zich cartouches die versierd zijn met engeltjes, een zeer geliefd thema in die periode, die door Dodin, een van de beste schilders van de manufactuur, werden aangebracht.

De eeuw van de uurwerken:

Revolutionaire skeletklok

L. Ridet (uurwerkmaker) en J. Coteau (email) (Parijs), 1796

Witte marmer, verguld en geëmailleerd brons

Inv. D2022.002.008

In de 18e eeuw kent de uurwerkkunst een enorme vooruitgang. De mechanismen worden steeds preciezer, meer betrouwbaar, meer uitgewerkt en langer stabiel. Er worden ter verfraaiing klokkenspelen en 'complicaties' aan toegevoegd: kalenders, maanstanden, sterrenbeelden, zonne-uren, ... Het uur wordt in een ongekende luxe aangegeven. Om hun rijke klanten te plezieren rivaliseren de kunstenaars op geniale wijze om de klokken aan te passen aan de decoratieve stromingen van dat ogenblik.

Zilveren tafelfontein

Joseph Van Deuren, Mechelen, 1775 (bruikleen van de Koning Boudewijnstichting)

Zilver

D2023.001

Deze tafelfontein, gedateerd in 1775, vertoont een verbluffende mengeling van ornamentale elementen uit barok, régence en de overgangperiode Lodewijk XVI. De

symmetrie en de algemene vorm zijn een voorbode voor de lijnen van de Lodewijk XVI stijl. De overdadige versiering is anachronistisch en vermengt stijlelementen uit Lodewijk XIV (fruit, maskers), régence (lambrelijnen) en Lodewijk XVI (medaillons en bloemen). Op de handgrepen kan men elementen in Egyptische stijl herkennen. In Europa bestond reeds voor Napoleon Bonaparte en Champollion een grote interesse voor de Egyptologie. Egyptische hoofdjes vinden op een fonteintje uit een provincie-atelier blijft wel vrij ongewoon en verwarrend.

ACTIVITEITEN IN VERBAND MET DE OPENING

Een verhaal van macht en schoonheid - Meesterwerken van de 18e eeuw

12.10.2024

10:00 – 17:00

Feestelijke openingsdag (+ [info](#))

24.11 / 1.12 / 8.12 / 15.12

11:00 – 12:00

Art & History Sundays – lezingenreeks (+ [info](#))

24.11 / 1.12 / 8.12 / 15.12

14:00 – 15:15

Instaprondleidingen (+ [info](#))

17.11.24

10:00 – 17:00

Kunstendag voor Kinderen (+ [info](#))

GROEPSBEZOEKEN

Praktische info

Prijs:

€ 105 + tickets / volwassenen

€ 90 + tickets / scholen (€ 0 -19j)

Duur: 90min

Max. 15 pers / groep

Reserveer via het online formulier of bel +32 (0)2 741 73 02 (minstens drie weken op voorhand)

**het programma en de tarieven zijn onderhevig aan veranderingen*

PRAKTISCHE INFORMATIE

EEN VERHAAL VAN MACHT EN SCHOONHEID – MEESTERWERKEN VAN DE 18e EEUW

Vanaf 12.10.2024

Adres

Museum Kunst & Geschiedenis
Jubelpark 10
1000 Brussel
+ 32 (0)2 741 73 31
info@kmg.be
www.artandhistory.museum

Openingstijden

Di t/m vr : 10.00 - 17.00
Za-zo : 10.00 - 17.00
Gesloten op maandag, 1.11, 11.11, 25.12 en 1.1

Prijzen

€10 / 8 / 4 / 0 €

Perscontact

Bart Suys
E: b.suys@kmg-mrah.be
T: +32 (0) 477 90 96 45

Anne Goffart
E: a.goffart@kmg-mrah.be
T: +32 (0) 473 81 36 42